

Suyûtî'nin el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik Adlı Eserindeki Şerh Metodu
Commentary Method in Suyûtî's Work named el-Behcetü'l-Mardiyya 'ala Elfiyyati İbn Mâlik

Şehmus ÜLKER

Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Kuran-ı Kerim ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı

Assist. Prof. Dr., Şırnak University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Quran and Recitation Science

Şırnak/TURKEY

sehmusulker82@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0296-1385>

Doi: 10.34085/buifd.982086

Öz

Bu makalede, Celâluddîn Abdurrahmân es-Suyûtî'nin (öl. 911/1505) *el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik* adlı eserindeki şerh metodu incelenmiştir. Suyûtî'nin bu eseri, İbn Mâlik'in (öl. 672/1274) Arap dili alanında kaleme aldığı *el-Elfiyye* adlı manzûmesi üzerine yazılmış bir şerhtir. Suyûtî, İbn Mâlik'in, *el-Elfiyye*'sini konu sıralamasını bozmadan sade ve anlaşılır bir dille geniş bir şekilde şerh etmiştir. Suyûtî, şerhinde takip ettiği yöntem sayesinde İbn Mâlik'in veciz olan beyitlerine hem açıklık getirmiş hem de Arap dili açısından zengin bir şerh ortaya koymuştur. Suyûtî'nin *el-Behcetü'l-Merdiyye* isimli eserindeki şerh yöntemini tespit etmek için söz konusu eser, detaylı bir şekilde incelenip değerlendirilmiştir. Söz konusu şerh bağlamında Suyûtî'nin kapalı olan ifadeleri izah etme tarzı, şerh yaparken farklı dil ekollerinin görüşlerine yer vermesi, mensubu olduğu dil ekolünün tesirinde kalıp kalmadığı ve nahiv usûlü metotlarını kullanması gibi hususlar ele alınmıştır. Makalenin giriş kısmında Arap dili şerh geleneği hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın birinci başlığında Suyûtî ve söz konusu şerhi hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Daha sonraki başlıkta ise onun söz konusu eserinde uyguladığı şerh metodu, örnekler üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Şerh, Suyûtî, Behcetü'l-Merdiyye, İbn Mâlik, el-Elfiyye.

Abstract

In this article, the commentary method in Jalâl al-Dîn al-Suyuti's (d. 911/1505) work named *al-Behcetü'l-Mardiyya 'ala Alfiyyati İbn Mâlik* has been investigated. The Suyuti's work is a commentary on Ibn Malik's (d. 672/1274) poem called *al-Alfiyya*, which he wrote in the field of Arabic language. Suyuti commented on Ibn Malik's *al-Alfiyya* in a simple and understandable way without upsetting the subject order. Thanks to the method he followed in his commentary, Suyuti both clarified Ibn Malik's concise couplets and presented a rich commentary in terms of Arabic language. In order to ascertain the commentary method in Suyûtî's aforesaid work named *al-Behcetü'l-Mardiyya*, the work was investigated and evaluated in detail. In the context of the aforesaid commentary, the issues such as the way Suyûtî explained the closed expressions, including the views of different language schools while adding annotations, whether he was under the influence of the language school to which he was a member, and the use of syntax methods were dealt with. In the introduction part of the article, general information about the Arabic language commentary tradition has been given. In the first title of the study, introductory information about Suyûtî and his aforesaid commentary has been mentioned. As for the next title, the commentary method he used in his aforesaid work has been tried to be determined through examples.

Keywords: Arabic Language, Commentary, Suyuti, Behcetü'l-Mardiyya, Ibn Malik, al-Alfiyya.

GİRİŞ

Şerh kelimesi sözlükte “*eti kesmek, eti kemikten ayırmak, keşfetmek, kapalı olan bir şeyi açmak, kapalı olan bir meseleyi açıklamak*” gibi anlamlara gelir.¹ Şerh; “*İslam dünyasında bir eserin daha geniş biçimde açıklanması amacıyla yazılmış kitapları ifade eden bir telif türü*”² olarak açıklanmıştır.

¹ Bk. Halil b. Ahmed, el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-Ayn*, nşr. Abdulhamid Hendâvî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 2/319; Ebu Bekir Muhammed b. Şemsiddin er-Razî, *Muhtaru's-sihah*, nşr. Eymen Abdurrezzak eş-Şevvâ (Dimaşk: Dâru'l-Feyhâ/Dâru'l-Menhel Nâşirûn, 2010), 235; Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed, İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, nşr. Abdullâh Ali el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh, Hâşim Muhammed eş-Şâzelî (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 4/2228; Muhammed b. Ya'kûb, el-Fîrûzâbâdî, *Kamûsu'l-Muhîd*, nşr. Muhammed Nâim Arkasûsî (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2005), 226;

Arap dili ve Edebiyatı alanında tarihi süreç içerisinde çok sayıda şerh türü eserin telif edildiği görülmektedir.³ İbn Mâlik'in (öl. 672/1274) Arap dili alanında kaleme aldığı *el-Elfiyye* adlı eseri üzerine de birçok şerh türü eser yazılmıştır.⁴ Çalışma konumuz olan Suyûtî'nin söz konusu şerhi de İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'si üzerine telif edilmiş şerhlerden bir tanesidir.⁵

Bu çalışmada, Suyûtî'nin söz konusu eserinde uyguladığı şerh metodu incelenecektir. Ancak konunun detaylarına girmeden önce Suyûtî ve çalışma konumuz olan eseri hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

1. Suyûtî ve *el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik Adlı Eseri*

Suyûtî'nin tam adı Ebu'l Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî'dir. Lakabı Celâluddîn, künyesi ise Ebû'l-Fadl'dır.⁶

Suyûtî, 849/1445 yılında Kahire'de dünyaya geldi. Bu nisbenin Suyûtî'ye, ataları orta Mısır'da bulunan Asyût'ta yaşadığı için verildiği nakledilmiştir. Ayrıca büyük dedelerinden biri Asyût'a gelmeden önce Bağdat'ın Hudayriye mahallesinde bulunduğundan dolayı, Hudayrî nisbesiyle de anılmıştır.⁷ Suyûtî, öğrenim hayatına Kur'ân-ı Kerim öğrenerek başlamış, henüz sekiz yaşına gelmeden Kur'ân'ı ezberlemiştir. Daha sonra dönemindeki meşhur birçok âlimin eserini ezberlemiştir.⁸ Öğrenim hayatı boyunca birçok âlimden ders alan ve değişik alanlarda birçok eser telif eden Suyûtî⁹, 911/1505 senesinde vefat etmiştir.¹⁰

Suyûtî'nin çalışmamıza konu olan söz konusu eseri İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'si üzerine telif ettiği şerh türü bir eserdir. Suyûtî, önce İbn Akîl'in (öl. 769/1367) *el-Elfiyye*'ye yaptığı şerh üzerine *es-Seyfu's-Sakîl 'alâ Şerhi İbn Akîl* isminde bir eser kaleme almış, daha sonra bu eser üzerine eklemeler yaparak söz konusu şerhini telif etmiştir.¹¹

2. Suyûtî'nin *el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik Adlı Eserindeki Şerh Metodu*

Suyûtî, söz konusu eserinde *el-Elfiyye*'yi şerh ederken takip ettiği şerh yöntemini ve amacını kısaca şu şekilde açıklamıştır: “Bu şerh İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'siyle birlikte memzuç bir şekilde verdiğim güzel bir şerhtir. Kastedilen manaları en iyi şekilde ortaya koyan, kelimeleri açık olan, müellifin muradını beyan eden, okuyucuyu müellifin dikkat çektiği noktalara sevk eden, hakikatin kokusu fişkıran konuları barındıran bir şerhtir. Bu şerh, daha önce yapılan şerhlerde bulunmayan nükteler (incelikler) barındırır. İsmi “*el-Behcetü'l-*

Muhammed b. Ali, Tehânevî, *Mevsûatu keşşâfi ıstılâhâtı'l-fümûn ve'l-ulûm*, nşr. Ali Dahrûc (Beyrut: Mektebetu Lübnân Nâşîrûn, 1996),1/1013; Şehmus Ülker, *İbn Akîl ve Şerhu İbn Akîl Adlı Eseri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 7.

² Sedat Şensoy, “Şerh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/555.

³ Bk. Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'ü's-Şurûh ve'l-Havâşi/Mu'cemum Şâmilun li Esmâi'l-Kütübi'l-Meşrûha fi't-Türâsi'l-İslâmî ve Beyânü Şürûhiha* (Ebu Dabî: el-Mecme's-Sekâfi, 2004), 1/7-8; Ülker, *İbn Akîl ve Şerhu İbn Akîl Adlı Eseri*, 7-8.

⁴ Habeşi, *Câmi'ü's-Şurûh ve'l-Havâşi*, 1/ 222; Turan Bahşi, *İbn Mâlik ve Nahiv İlmî Açısından el-Elfiyye Adlı Eseri* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014) s. 55-70.

⁵ Bk. Kenan Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi* (İstanbul: Cantaş Yayınları, 2016), 352.

⁶ Bk. Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât fi tabâkâti'l-luğaviyyîn ve'n-nuhât*, nşr. Muhammed Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2005), 8-16; Ömer Rıza, Kehhâle, *Mu'cemu'l-muellifin terâcimu musannifi'l-kutubi'l-Arabiyye* (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1993), 2/82; Ebu'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed el-Hanbelî, İbnu'l-İmâd, *Şezerâtu'z-zehab fi ahbâri men zehab*, nşr. Abdu'l Kâdir el-Arnaût, Mahmud el-Arnaût (Dımaşk/Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1993), 10/ 74-79; Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A'lâm* (Beyrut: Dâru'l-İlm lil-Melâyîn, 2002), 3/301; Muhammed Mahmut Olçun, *Suyûtî'nin el-Behcetü'l-Merdiyye Adlı Eserinde İstîşhad Ettiği Ayetler* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 25-37; Halit Özkan, “Suyûtî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/188.

⁷ Özkan, “Suyûtî”, 38/188.

⁸ Celaluddîn Abdurrahman, es-Suyûtî, *Hüsnü'l-Muhâdara fi Târîhi Mısır ve'l-Kâhire*, nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1967), 1/336; Nurullah Agitoğlu, “Bir Hadîsçi Olarak Suyûtî'nin Bazı Haberî Sıfatlara Yaklaşımı -et-Tevşih Adlı Eseri Bağlamında-”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2014), 107.

⁹Suyûtî, *Hüsnü'l-Muhâdara*, 337-344; Agitoğlu, “Bir Hadîsçi Olarak Suyûtî'nin Bazı Haberî Sıfatlara Yaklaşımı”, 107.

¹⁰ Özkan, “Suyûtî”, 38/189.

¹¹ Bk. Abdülbaki Turan, “*el-Elfiyye*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/29; Olçun, *Suyûtî'nin el-Behcetü'l-Merdiyye Adlı Eserinde İstîşhad Ettiği Ayetler*, 37.

*Merdiyye fi Şerhi'l-Elfiyye" koydum. Allah'tan (c.c.) yardım diliyorum. Çünkü o yardım edenlerin en hayırlısıdır."*¹²

Suyûtî'nin yukarıda yaptığı açıklamasından onun, veciz bir şekilde telif edilen İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sinin kapalı olan kısımlarını açıklayıp okuyucuyu müellifin kastettiği manalara ulaştırmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Şârihin söz konusu şerhte uyguladığı metodu şu başlıklar altında bir araya getirmek mümkündür.

2.1. Kapalı Olan İfadeleri Açıklaması

Yukarıda geçtiği üzere Suyûtî'nin söz konusu şerhinin başında yaptığı açıklamadan onun amacının *el-Elfiyye*'nin kapalı olan kısımlarını açıklamak olduğu anlaşılmaktadır. Buna birçok örnek verilebilir. Ancak biz burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

Örneğin; haberin takdiminin vacip olduğu yerler konusunu ele alan Suyûtî, *el-Elfiyye*'nin كَذَا إِذَا كَذَا فِي الدَّارِ صَاحِبُهَا عَادَ عَلَيْهِ مُضْمَرٌ مِمَّا بِهِ عَنْهُ مَبْنِيًا يُخْبِرُ şeklindeki kapalı kalan ve anlamayı zorlaştıran kısmını şu şekilde açıklamıştır: "Mübtedadan habere, yani haberin bir cüzüne dönen bir zamir bulunursa haberin önde gelmesi gerekmektedir. Örneğin; فِي الدَّارِ صَاحِبُهَا "Evin sahibi evdedir" Burada şayet mübteda konumunda bulunan صَاحِبُهَا kelimesi, haber olan فِي الدَّارِ den önce gelirse, zamir hem lafız hem de rütbe bakımından kendisinden geride olan bir kelimeye dönmüş olur."¹³ Suyûtî, bu konuyu anlatan *el-Elfiyye*'nin metninin kapalı ve anlaşılmasının zor olduğunu ayrıca ilgili beyitte birçok zamirin kullanıldığını ve bunun da meselenin anlaşılmasını zorlaştırdığını ifade etmiştir.¹⁴ Burada görüldüğü gibi şârihin, *el-Elfiyye*'nin kapalı ve anlaşılmasını zor olarak değerlendirdiği kısımlarını örnekler üzerinden açıklayıp okuyucunun anlamasını kolaylaştırdığını söylemek mümkündür.

Diğer bir örnek de şu şekilde verilebilir: Suyûtî *el-Elfiyye*'nin إِنَّ (İN) ve benzerleri konusyla ilgili beyitleri şerh etmeye başlamadan önce, konu hakkında açıklayıcı bilgiler vermiş, daha sonra şerhe başlamıştır. Şârih, inne (إِنَّ) ve benzerleri için fiile benzeyen harfler tabirini kullanmıştır. Fiile benzeme yönünü de şu şekilde açıklamıştır: "Bu harfler, fiil gibi ref ve nasb görevini yapar, fiil gibi isimlere hastır, mübteda ve haberden oluşan isim cümlesinin başına gelirler, bu harfler fetha üzerine mebni olup bunların harf sayısı fiillerdeki gibi üç, dört ve beş harften oluşmaktadır."¹⁵ Daha sonra Suyûtî, *el-Elfiyye*'de geçen sıraya göre inne (إِنَّ) ve benzerlerini açıklamıştır. Bu harflerin عَكْسٌ مَا لِكَانَ مِنْ عَمَلٍ "Kâne ve benzerlerinin zıddı olarak amel ederler." şeklindeki *el-Elfiyye*'de geçen ibareyi, "İsmi nasb, haberini ref eder." şeklinde şerh ederek konuya açıklık getirmiştir.¹⁶

Dolayısıyla yukarıda verilen bilgilerden anlaşıldığı gibi şârihin, *el-Elfiyye*'nin kapalı ve anlaşılmasının zor olarak gördüğü kısımlarını örnekler üzerinden açıklamış ve okuyucunun anlamasını kolaylaştırmıştır.

2.2. Gereksiz Tekrarlardan Sakınması

Suyûtî, *el-Elfiyye*'yi şerh ederken konuyla ilgili gereksiz tekrar ve uzatmalara düşmemek için daha sonra anlatacağı konunun ayrıntısına girmemiştir. Örneğin; şârih, *el-Elfiyye*'de bulunan ve ismin özelliklerini anlatan وَمُسْتَنْدٍ لِإِسْمٍ تَمَيِّزٌ حَصَلَ بِالْجَرِّ وَالتَّوْبِينِ وَالنَّدَا وَأَلْ بَالِجٌ وَالتَّوْبِينِ وَالنَّدَا وَأَلْ şeklindeki beyti şerh ederken, İbn Mâlik'in cer tabirini kullanmasından daha evla olduğunu ifade etmiştir. Bunun nedenini ise, cer tabirinin hem harfi cerle meydana gelen mecrurluğu hem de izafetten kaynaklanan mecrurluğu kapsadığını belirterek açıklamış, ardından İbn Mâlik'in *Kâfiyenin Şerhi*'nde de konuyu bu şekilde izâh ettiğini nakletmiştir. Ayrıca Suyûtî: "İleride geleceği gibi İbn Mâlik'in görüşüne göre muzafun ileyh mukadder olan bir harfi cerle mecrurdur. Harfi cer tabirini kullanmış olsaydı yine de izafetten kaynaklanan mecrurluğu da kapsardı. Ancak o diğer âlimlerin görüşlerine göre hareket ederek cer kelimesini kullandığı söylenebilir." şeklinde ifade etmiştir. Görüldüğü gibi müellif, bu konunun ileride ele alınacağını belirterek gereksiz uzatmalara düşmemek için meselenin ayrıntısına girmemiştir.¹⁷

Yine şârih, *el-Elfiyye*'nin وَجُرٌّ بِالْفَتْحَةِ مَا لَا يَنْصَرِفُ "Gayri munsarif fetha ile mecrur olur." şeklindeki beytinden sonra, gereksiz tekrar ve uzatmalara yer vermemek için, bu konunun ileride ele alınacağını

¹² Celaluddin Ebû'l-Fadl Abdurrahman, es-Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik* (Gaziantep: Mektebetü's-Sahâbe, ts.)1/3.

¹³ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/93.

¹⁴ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/93-94.

¹⁵ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/114.

¹⁶ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/114.

¹⁷ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/11.

belirterek konunun ayrıntısına girmemiştir.¹⁸ Bu örneklerden de anlaşıldığı gibi şârihin, *el-Elfiyye*'yi şerh ederken incelediği konu hakkında gereksiz tekrar ve uzatmalara düşmek için daha sonra ele alacağı konunun ayrıntısına girmediğini söylemek mümkündür.

2.3. İbn Mâlik'in Ele Aldığı Konuya İlave Açıklamalar Yapması

Suyûtî, bazen *el-Elfiyye*'deki beyitleri şerh ederken ele aldığı konuyla ilgili ilave açıklamalar getirmiştir. Bu yaptığı açıklamalar hem konuya açıklık getirmiş hem de söz konusu şerhi zenginleştirmiştir. Örneğin; Suyûtî, zamirler konusunu işlerken iyyake (يَاكُ) ve onun benzeri olan iyyâhu (يَاهُ), gibi zamirlerin Sîbeveyhi'ye (öl.180/796) göre zamir olan kısmının sadece iyyâ (يَا) olduğunu, sonuna bitişenlerin ise zamirin halini yani zamirin muhatab, gaib, mütekellim, müfret, tesniye, cemi, müzekker, müennes gibi durumları bildiren harfler olduğunu nakletmiştir. Ardından İbn Mâlik'e göre, iyyâ (يَا)'nın sonuna bitişenlerin isim olup muzafun ileyh konumunda olduğunu da kaydetmiştir.¹⁹

Yine şârih, söz konusu eseri şerh ederken ele aldığı masdar konusuna geçmeden meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için önce fiil konusunda bilgi vermiş ardından *el-Elfiyye*'deki masdarla ilgili beyitleri şerhe başlamıştır.²⁰ Ayrıca Suyûtî, *el-Elfiyye*'yi şerh ederken daha birçok yerde ilave açıklamalarda bulunmuştur.²¹

Suyûtî'nin söz konusu şerhte bu ilave açıklamalarının geçtiği yerlere baktığımızda incelediği konuya açıklık getirmek ve Arap dili açısından şerhi zenginleştirmek için bu açıklamaları yaptığı anlaşılmaktadır.

2.4. İbn Mâlik'in Diğer Eserlerini Kullanması

Suyûtî'nin söz konusu eseri, İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sinin şerhi olmasına rağmen bazen konuya açıklık getirmesi için İbn Mâlik'in diğer eserlerine de atıfta bulunarak alıntılar yapmıştır. Örneğin; Suyûtî, fiil konusuyla ilgili *el-Elfiyye*'nin beyitlerini şerh ettikten sonra musannıfın *Umd*²² adlı eserinde şu bilgileri verdiğini nakletmiştir: “Bir kelime maziye delalet edip te'nis tâ'sı (التاء) alamıyorsa o kelime, isim fiil (إِسْمٌ فِعْلٌ)'dir. Şettane (شَتَانٌ) “ne kadar fark var!” kelimesi gibi. Bir kelime de şimdiki veya gelecek zamana delalet edip lem (لَمْ), harfini alamıyorsa o da isim fiil (إِسْمٌ فِعْلٌ)'dir. Evveh (أَوْه) “acı duyuyorum” gibi.²³

Yine Suyûtî, *el-Elfiyye*'nin marife konusuyla ilgili beyitlerini şerh etmiş, musannıfın diğer bir eseri olan *Şerhu'l-kâfiye*²⁴ isimli eserine atıfta bulunarak, İbn Mâlik'in *Şerhu'l-kâfiye*'de يا رجل “Ey adam!” şeklindeki maksud münadaları (nekire-i maksude) da marifelere eklediğini kaydetmiştir.²⁵ Buradaki يا رجل “Ey adam!” örneğinde belirli bir adam kastedilmiştir. Ayrıca Suyûtî, İbn Mâlik'in *et-Teshîl*²⁶ adlı eserinde de maksud münadaları'n (nekire-i maksûde) marife olma sebebini de ona işaretle bulunulması ve ona olan yönelişten dolayı olduğunu ifade edip bu görüşü tercih ettiğini nakletmiştir.²⁷

Burada görüldüğü gibi Suyûtî, *el-Elfiyye*'yi şerh ederken İbn Mâlik'in konuyla ilgili diğer eserlerine de birçok yerde atıfta bulunmuştur.²⁸ Bu durum hem ele alınan konunun açıklanmasına katkı sağlamış hem de söz konusu şerhe zenginlik katmıştır. Ayrıca bu durum şârihin, İbn Mâlik'in diğer eserleri hakkında da bilgi sahibi olduğunu da göstermektedir.

¹⁸ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/36.

¹⁹ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/46.

²⁰ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/196.

²¹ Diğer örneklerden bazıları için ayrıca bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/21, 1/25, 1/31, 1/38, 1/105, 1/131, 1/141, 1/151, 1/231.

²² İbn Mâlik'in hayatı ve eserleri hakkında bk. Suyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, 128-133; Şevkî Dayf, *el-Medârisu'n-Nahviyye* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 309-317; Abdülbaki Turan, “İbn Mâlik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/169-171.

²³ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/16.

²⁴ Bk. Şevkî Dayf, *el-Medârisu'n-Nahviyye*, 310; Turan, “İbn Mâlik”, 20/169.

²⁵ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/41.

²⁶ Bk. Şevkî Dayf, *el-Medârisu'n-Nahviyye*, 310; Turan, “İbn Mâlik”, 20/169.

²⁷ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/41-42.

²⁸ Diğer örneklerden bazıları için ayrıca bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/8, 1/9, 1/11, 1/15, 1/16, 1/25, 1/35, 1/37, 1/41, 1/45, 1/55, 1/57, 1/58, 1/93, 1/101, 1/112.

2.5. Dil Ekollerinin Görüşlerine Yer Vermesi

Suyûtî, Mısır dil ekolüne mensup olmasına rağmen Basra ekolü ve diğer dil ekollerinden alıntılar yapmıştır. O sadece dil ekollerinden nakiller yapmakla yetinmemiş veya onların görüşlerine katılmamış, kabul ettiği veya muhalefet ettiği görüşleri de açıkça belirtmiştir. Geniş kültüründen ve bilgi birikiminden güç almış, bu durum da eserlerinde kendisini belirgin bir şekilde göstermiştir. Nitekim dil üzerinde ince düşünmüş, müşkül sorunları ortadan kaldırmada yüksek nakil gücünü kullanmış ve en kuvvetli tercihi kabul etmiştir. Hüküm verirken de geçerli deliller ileri sürmüştür. Nahivde mutaassıp davranmamış, aksine Kûfe ve Basra dil ekolleri arasında orta yolu tutmuştur. İstişhadda en iyi olanı sonra ta'lil ve ihticacta iyi olanı tercih etmiştir.²⁹ Suyûtî'nin Basra dil ekolüne katıldığı görüşleri, Kûfe dil ekolüne katıldığı görüşlerden daha fazladır.³⁰

Suyûtî, *el-Elfiyye'*yi şerh ederken ele aldığı konuyla ilgili dil ekollerinin görüşlerine yer verdiği yerlerden bazıları şu şekilde açıklanabilir. Örneğin; zamir konusunu incelerken, Basralıların zamirlere "mudmer", Kûfelilerin ise "kinaye" ve "mukenna" ıstılahını kullandıklarını nakletmiştir.³¹ Suyûtî'nin konumuz olan söz konusu şerhinde Basra ekolünün kullanmış olduğu "zamir" ıstılahını kullandığı görülmektedir.³²

Buna bir başka örnek de şöyle verilebilir: Suyûtî, mübteda ve haberinin amili hakkındaki tartışmalara değindikten sonra, haberi ref eden amilin sadece mübteda olduğunu aktararak bu konuda en doğru görüşün Sîbeveyhi'ye ait olduğunu ifade ederek tercihini açıklamıştır. Daha sonra bu konudaki Kûfelilerin mübteda ve haberin birbirini refettiği şeklindeki görüşünü de nakletmiştir.³³

Bu konuyla ilgili şu görüşler bulunmaktadır: Kûfeli dilcilere göre, mübteda ve haber, birbirini ref eder. Basralı dilcilere göre ise mübtedayı ibtidâ ref etmiştir. Basralı dilciler haberin âmili hakkında ise ihtilâf etmişlerdir. Bazılarına göre haberi sadece ibtidâ ref eder. Diğer bazılarına göre haberi, ibtidâyla beraber mübteda ref etmiştir. Diğer bir gruba göre ise haberi ref eden, mübtedanın kendisidir. Mübtedayı ref eden âmil ise ibtidâdır.³⁴

Suyûtî'nin *el-Elfiyye'*yi şerh ederken dil ekollerinin görüşlerine yer verdiği diğer bir örnek de şu şekildedir: Suyûtî, *leyse* (لَيْسَ)'nin haberinin kendisinden önce gelip gelmeyeceği konusundaki dilciler arasında var olan ihtilafa değinmiş ve Kûfe dil ekolünün de *leyse* (لَيْسَ)'nin haberinin kendisinden önce geleceği şeklindeki görüşünü de nakletmiştir. Ancak şârih'in söz konusu eserinde konu hakkında verdiği bilgilerden Kûfe dil ekolünün görüşüne katıldığı anlaşılmaktadır.³⁵

Burada görüldüğü gibi Suyûtî, *el-Elfiyye'*yi şerh ederken dil ekollerinin görüşlerine yer vermiştir.³⁶ Bu durum hem *el-Elfiyye'*'nin veciz olan beyitlerinin anlaşılmasını sağlamış hem de şârihin söz konusu şerhine de zenginlik katmıştır. Ayrıca bu durum Suyûtî'nin Arap diline olan vukufiyetini, dille ilgili tercihlerinde taassupla hareket etmeden en sağlam bulduğu görüşü tercih ettiğini de göstermektedir.

Ayrıca Suyûtî, bazen söz konusu şerhinde mensubu oldukları dil ekolüne bakmaksızın birçok Arap dili âliminin ismini zikretmiştir. Örneğin; Suyûtî, *el-Kisâi'*den (öl. 189/805) ce'ale (جَعَلَ) fiilinin muzarisinin de kullanıldığını nakletmiştir. Ayrıca *el-Ahfeş*'in (öl. 215/830) tafika (طَفِقَ) fiilinin muzârisi, mastarı ve kâde (كَادَ)'nin mastarının kullanıldığını naklettiğini de ifade etmiştir.³⁷ Burada

²⁹ Muhammed Çetkin, *Celâleddîn es-Suyûtî ve Arap Gramerindeki Yeri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 178.

³⁰ Çetkin, *Celâleddîn es-Suyûtî ve Arap Gramerindeki Yeri*, 179.

³¹ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/42; Basra ve Kûfe dil ekollerinin kullandıkları ıstılahlar hakkında geniş bilgi için bk. Mehdi el-Mahzûmî, *Medresetü'l-Kûfe ve menhecuhâ fi'd-dirâseti ve'n-nahv* (Mısır: Matba'atu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1958), 305-316; Şevki Dayf, *el-Medârisü'n-Nahviyye*, 165-167; Mehmet Cevat Ergin, "Basra ve Kûfe Ekollerinin Kullandıkları Farklı Nahiv Terimleri", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/1 (2003), 51-65; Mustafa Kaya, *er-Rummânî, Hayatı, Eserleri ve Arap Gramerindeki Yeri* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 17-18; Ülker, *İbn Akîl ve Şerhu İbn Akîl Adlı Eseri*, 42-44.

³² Bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/42-43.

³³ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/82-83.

³⁴ Ebu'l-Berekât, Kemâluddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ubeydillâh el-Enbârî, *el-İnsâf fi mesâ'ili'l-hilâf beyne'n-nahviyyine'l-basriyyîn ve'l-kûfiyyîn*, nşr. Hasan Hamed (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2016), 1/49.

³⁵ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/101; Ayrıca bk. Çetkin, *Celâleddîn es-Suyûtî ve Arap Gramerindeki Yeri*, 195.

³⁶ Suyûtî'nin söz konusu şerhinde dil ekollerinin görüşlerine yer verdiği diğer bazı örnekler için bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/29, 1/62, 1/86, 1/102, 1/229, 1/269.

³⁷ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/112.

görüldüğü gibi şârih herhangi dil ekolüne mensup olduklarına değinmeden Kisâi ve Ahfeş'in isimlerini zikrederek ele aldığı konuyla ilgili görüşlerini nakletmiştir. Ancak Kisâi ve Ahfeş hakkında bilgi veren kaynaklar incelendiğinde Kisâi'nin Kûfe dil ekolünün önde gelen Arap dili âlimi olduğu³⁸, Ahfeş'in de Basra dil ekolüne mensup dil âlimlerinden olduğu³⁹ anlaşılmaktadır.

Yine Suyûtî, *el-Elfiyye*'nin beyitlerini şerh derken Sîbeveyhî, Hâil b. Ahmed (öl.175/791), Ferra (öl. 207/822),⁴⁰ İbn Cinnî (öl. 392/1002),⁴¹ Muberrred (öl. 286/900),⁴² ve Zeccâc (öl. 311/923)⁴³ gibi âlimlerin isimlerini zikrederek, ele aldığı konuyla ilgili görüşlerine yer vermiştir.⁴⁴

Burada da görüldüğü gibi şârih herhangi bir dil ekolüne mensup olduklarına değinmeden birçok âlimin görüşlerine yer vermiştir. Bu durum şârihin söz konusu şerhine zenginlik katmıştır. Ayrıca bu durumun, yukarıda değinildiği gibi Suyûtî'nin Arap diline olan geniş bilgisini, dille ilgili tercihlerinde taassupla hareket etmediğini ve en sağlam bulduğu görüşü tercih ettiğini de gösterdiğini söylemek mümkündür.

2.6. Nahiv Usûlü Metotlarına Yer Vermesi

Suyûtî nahiv usûlünü şu şekilde tanımlamıştır: “*Nahvin icmâli delillerini, bunların delil oluş keyfiyetini ve delil getirenin durumunu inceleyen bir ilimdir.*”⁴⁵ Bu tanımda da görüldüğü üzere nahiv usûlünde, murâb ve mebnî gibi detay meselelere girilmeden Kur'ân, hadis, icma gibi kaynaklardan icmâli hükümler çıkarmak, bu konuda uyulması gereken yöntemler ve bu işlemi gerçekleştirecek kişide var olması gerekli şartlar ve benzeri meseleler üzerinde durulmaktadır.⁴⁶

İbn Cinnî'ye göre nahiv ilminde semâ, icmâ ve kıyas olmak üzere üç yöntem bulunmaktadır. Buna karşılık İbnu'l-Enbârî (öl. 577/1181) nakil, kıyas ve istishâb şeklinde üçlü bir tasnif yapmıştır. Suyûtî ise İbn Cinnî'nin kaydettiği bu üç metoda ilave olarak istishâbı da eklemiş ve bu metotların sayısını semâ, icmâ, kıyas ve istishâb şeklinde dörde çıkarmıştır. Ayrıca Suyûtî, nahiv usûlü metotları arasında el-istidlâl bi'l-'aks, el-istihsân, el-istikrâ', 'ademu'n-nazîr ve 'ademu'd-delil gibi birtakım tâli delilleri de saymıştır.⁴⁷

Nahiv usûlüyle ilgili verilen bu bilgilerden sonra burada Suyûtî'nin *el-Elfiyye*'yi şerh ederken nahiv usûlü metotlarından semâ, icmâ ve kıyas'tan yararlanma yöntemi incelenecektir.

2.6. 1. Semâ' Metodunu Kullanması

Semâ ile fasih olduğu kabul edilen kişilerin kelimadan tespit edilen şeylerle Kur'ân-ı Kerim, hadis ve dilin bozulmaya başladığı döneme kadarki Arap şiir ve kelâmı kastedilmektedir.⁴⁸ Suyûtî semâ'ı şu şekilde tarif etmiştir: “*Fesahatine güvenilen kimselerin sabit olan sözleridir. Allah'ın (c.c.) kelâmı olan Kur'ân-ı Kerim'i, Peygamber'in (s.a.s.) sözlerini ve gerek Müslüman gerek gayri müslim olsun gerek nazım, gerek nesir olsun, bi'setten önce, bi'set zamanında ve müvelledlerin çoğalmasıyla dilin bozulmasına kadarki Arap kelâmını kapsamaktadır.*”⁴⁹

³⁸ Bk. Ebu't-Tayyib Abdulvâhid b. Ali el-Luğavî el-Halebî, *Merâtibu'n-nahviyyîn*, nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire: Mektebetu Nahdati Mısır ve Matbe'atihâ, ts.), 74-75; Ebû Bekr Muhammed b. Hasan, ez-Zubeydî, *Tabakâtu'n-nahviyyîn ve'l-luğaviyyîn*, nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 127-130; Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Muhammed b. İshâk en-Nedim, *el-Fihrist*, nşr. Yûsuf Alî Tevîl (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2010), 103; Suyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, 616-617; Tayyâr Altıkulaç, “Kisâi, Ali b. Hamza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/69-70.

³⁹ Bk. İbnu'n-Nedîm, *el-Fihrist*, 82.

⁴⁰ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/184.

⁴¹ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/160.

⁴² Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/101.

⁴³ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/121.

⁴⁴ Suyûtî'nin söz konusu şerhinde görüşlerine yer verdiği diğer bazı âlimler için bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/24, 1/37, 1/47, 1/53, 1/66, 1/80, 1/95, 1/112, 1/126, 1/133, 1/124, 1/139, 1/141, 1/159, 1/169, 1/170, 1/205, 1/213, 1/228, 1/236.

⁴⁵ Celaluddîn Ebû'l-Fadl Abdurrahman, es-Suyûtî, *el-İktirâh fi usûlin-nahv*, nşr. Abdulkakîm Atiyye, (b.y.: Dâru'l-Beyrûtî, 2006), 21; Ayrıca bk.: Muhammed Çetkin, “Suyûtî'nin Nahivdeki Yöntemi”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/11 (2016), 74.

⁴⁶ Çetkin, Suyûtî'nin Nahivdeki Yöntemi, 72.

⁴⁷ Suyûtî, *el-İktirâh*, 21-22; Çetkin, Suyûtî'nin Nahivdeki Yöntemi, 74.

⁴⁸ Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*, 387.

⁴⁹ Suyûtî, *el-İktirâh*, 39; Ülker, *İbn Akîl ve Şerhu İbn Akîl Adlı Eseri*, 73.

Suyûtî, *el-Elfiyye*'nin metnini şerh ederken semâ' metodunu kullanmıştır. Suyûtî, mecrur olan ismin başındaki harfi cer hafzedildiğinde mecrur olan ismin mansup olduğunu, bu hafzın da kıyasî olmadığını Araplardan yapılan nakle dayanıp sadece sema ile olduğunu ifade etmiştir. Ardından şu şiirle istişhatta bulunmuştur:

“*Yurdumuzdan geçiyorsunuz ve bize uğramıyorsunuz. Bundan sonra sizinle konuşmak bana yasaktır.*” Bu şiirde geçen *الْدِّيَارِ* ibaresi aslında *بِالدِّيَارِ* şeklindedir. Burada *ب* harfi cerri hafzedilmiş ve mecrur olan *بِالدِّيَارِ* kelimesi *الْدِّيَارِ* şeklinde mansup olarak kullanılmıştır.⁵⁰ Dolayısıyla burada görüldüğü gibi Suyûtî'nin söz konusu şerhinde sema metodunu kullandığı anlaşılmaktadır.⁵¹

2.6. 2. İcmâ' Metodunu Kullanması

Nahivde kullanılan icmâdan kasıt, Basra ve Kûfe dil âlimlerinin bir meselede ittifak etmeleri anlamına gelmektedir.⁵² Müellifin söz konusu şerhinde kullandığı diğer bir metod da icmâ'dır. Örneğin; Suyûtî, nefy-i cins la (لا)'sının amel etmesi için isminin nekire olması ve kendisinden hemen sonra bitişik olarak gelmesi gerektiğini kaydetmiştir. Daha sonra, icma ile nefy-i cins la (لا)'sının marife isimlerde ve kendisiyle arasında fasıla bulunan nekire isimlerde amel etmediğini ifade etmiştir.⁵³ Dolayısıyla burada görüldüğü gibi müellif söz konusu şerhinde icma metoduna yer verdiği söylenebilir.⁵⁴

2.6. 3. Kıyas Metodunu Kullanması

Arap dilinde kıyas “*nakledilmemiş olanın, benzediği nakledilene hamledilmesi ve buna göre kullanılması*” şeklinde tarif edilmiştir.⁵⁵ Arap dili âlimleri kıyası “*aralarında bulunan ortak özellik, benzerlik sebep gibi ilgiden dolayı bir şeye (kelimeye, kullanıma, cümle ögesine...) benzerinin hükmünü vermek*” anlamında terim olarak kullanmışlardır.⁵⁶ Ayrıca nahiv ilminde kıyas, “*Bir illete binaen menkul olmayanın, menkul olana hamledilmesidir.*”⁵⁷ şeklinde de tarif edilmiştir.

Suyûtî, söz konusu şerhinde *el-Elfiyye*'nin

وَأَنْ تَعَدِّيَا لَوَاحِدٍ بِلَا هَمْزٍ فَلَا تُنْبِئُ بِهِ تَوْصِيلاً beytini şerh ederken kıyas metodunu kullanmıştır. Suyûtî, *رَأَى* fiilinin hemzesiz olarak bir meful alıyorlarsa yani *رَأَى* fiili *أَبْصَرَ* manasında, *عَلِمَ* fiili de *عَرَفَ* manasında ise tek meful alacağını ifade etmiştir. Ancak müellif, söz konusu *رَأَى* ve *عَلِمَ* fiilinin başına hemze geldiğinde iki meful alacağını nakletmiş ve şu örnekleri vermiştir. “*Zeyde, Amr'ı gösterdim.*” *أَرَيْتُ زَيْدًا عَمْرًا* “*Bişre, Bekri tanıttım.*” *أَعْلَمْتُ بِشَرًّا بَكْرًا*” Suyûtî, *عَلِمَ* fiilinin hemzeyle iki meful almasının kıyasî olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra müellif, İbn Mâlik'in de *Şerhut-teshîl* adlı eserinde tercih ettiği görüşe göre bir meful alan fiillerin hemzeyle tekrar müteaddi yapılmasının semai olmadığını, kıyasa dayandığını ifade etmiştir. ⁵⁸ Dolayısıyla bu örnekler şârihin kıyas metodunu kullandığını göstermektedir.⁵⁹

2.7. Değişik Arap Dili Lehçelerine Yer Vermesi

Suyûtî, *el-Elfiyye*'yi şerh ederken Arap dilinin değişik lehçelerine yer vermiştir. Örneğin; *el-Elfiyye*'nin

وَأُولَى أَشْرَ لِحْنٍ مُطْلَقًا ve *وَأُولَى وَكَذَى الْبُعْدِ انْطِقًا* şeklindeki beytini şerh ederken *أُولَى* kelimesinin ister müzekker, ister müennes, ister akıllı varlıklar ve ister akıllı olmayan varlıklar için işaret ismi olarak kullanıldığını belirtmiştir. Ardından *أُولَى* kelimesinin kasr ile okunmasının Temim lehçesine göre olduğunu, medli okunmasının ise Hicâz lehçesine göre olduğunu naklederek medli okumanın kasr ile

⁵⁰ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/183.

⁵¹ Suyûtî'nin söz konusu şerhinde sema metoduna yer verdiği diğer bazı örnekler için bk.: Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/108, 1/147, 1/200, 1/226, 1/238, 1/246, 1/254.

⁵² Suyûtî, *el-İktirâh*, 73; Mehmet Şirin Çıkar, *Nahivciler ile Mantıkçılar Arasındaki Tartışmalar* (İstanbul: İsam yayınları, 2009), 59.

⁵³ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/127.

⁵⁴ Suyûtî'nin söz konusu eserinde icma metoduna yer verdiği diğer bazı örnekler için bk.: Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/121.

⁵⁵ Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*, 387.

⁵⁶ Zülfikar Tüccar, “Kıyas”, (Arap Dili), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/539.

⁵⁷ Saîd el-Efgânî, *Fî usûli'n-nahv* (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1987), 78; Çıkar, *Nahivciler ile Mantıkçılar Arasındaki Tartışmalar*, 52.

⁵⁸ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/146-147.

⁵⁹ Suyûtî'nin söz konusu şerhinde kıyas metoduna yer verdiği diğer bazı örnekler için bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/126, 1/184, 1/200, 1/226, 1/255.

okunmasından daha evla olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰ Ayrıca Suyûtî, daha birçok yerde *el-Elfiyye'*yi şerh ederken Arap dilinin değişik lehçelerine yer vermiştir.⁶¹

Burada görüldüğü gibi şârih *el-Elfiyye'*yi şerh ederken Arap dilinin değişik lehçelerine de yer vermiştir. Bu durumun, *el-Elfiyye'*nin beyitlerini daha anlaşılır hale getirdiğini söylemek mümkündür.

Suyûtî, *el-Elfiyye'*yi şerh ederken istişad⁶² yöntemini kullanmıştır. Ancak makale konumuzun gereğinden fazla uzamaması için istişad'ın ayrıntısına girilmemiştir.⁶³

SONUÇ

Celâleddin es-Suyûtî, öğrenim hayatı boyunca birçok farklı âlimden ders almış ve İslami ilimlerin birçok alanında eser telif etmiş önemli bir âlimdir. Çalışma konumuz olan Suyûtî'nin *el-Behcetü'l-Merdiyye* adlı eseri, İbn Mâlik'in Arap dili alanında veciz olan *el-Elfiyye'*si üzerine telif edilmiş bir şerhtir. Suyûtî, bu eserinde İbn Mâlik'in *el-Elfiyye'*sinde kapalı olan ifadeleri şerh etmiş ve okuyucuyu, İbn Mâlik'in kastettiği manalara ulaştırmayı hedef edinmiştir.

Suyûtî, *el-Elfiyye'*yi konu bütünlüğünü bozmadan şerh etmiş ve konuyla ilgili gereksiz tekrarlardan kaçınmıştır. Yine gereksiz uzatmalara düşmemek için şerhin ileriki bölümlerinde anlatacağı hususlara girmeyerek şerhinde sistemli bir yöntem takip etmiştir. Müellif, bazen *el-Elfiyye'*deki beyitleri şerh ederken ele aldığı konuya ilave açıklamalar getirmiş, bu yaptığı açıklamalar hem konuya açıklık getirmiş hem de söz konusu şerhi Arap dili açısından zenginleştirmiştir. Ayrıca Suyûtî, konuya açıklık getirmek için, İbn Mâlik'in sadece *el-Elfiyye'*si ile yetinmemiştir. İbn Mâlik'in diğer eserlerine de sık sık atıfta bulunmuş ve zaman zaman söz konusu eserlerden alıntılar yapmıştır. Suyûtî, böylece şerhinde daha çok kaynaklardan yararlanmış ve eserini de daha sağlam temellere dayandırdığı gibi İbn Mâlik'in veciz olan *el-Elfiyye'*sindeki gaye ve amacını da daha iyi tespit etme imkânı bulmuştur. Suyûtî, zaman zaman dil ekollerinin görüşlerine başvurduğu gibi bazen de herhangi bir dil ekolüne mensubiyetini belirtmeden birçok âlimin görüşünü de nakletmiştir. Yine şârih, nahiv usûlü metotlarından da istifade etmiştir. Bununla beraber Suyûtî, söz konusu eserinde dil kurallarını incelerken istişad yöntemini de kullanmıştır. Bu durum *el-Elfiyye'*sinin veciz olan beyitlerinin anlaşılmasına katkı sağladığı gibi şârihin söz konusu şerhine zenginlik de katmıştır. Ayrıca bu durum Suyûtî'nin Arap diline dair geniş bilgisini, dille ilgili tercihlerinde taassupla hareket etmediğini ve en sağlam bulduğu görüşü tercih ettiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Agitoğlu, Nurullah. "Bir Hadîsci Olarak Suyûtî'nin Bazı Haberî Sıfatlara Yaklaşımı-et-Tevşih Adlı Eseri Bağlamında-". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2014), 103-123.
- Bahşi, Turan. İbn Mâlik ve Nahiv İlmi Açısından *el-Elfiyye* Adlı Eseri. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Çetkin, Muhammed. "Suyûtî'nin Nahivdeki Yöntemi". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/11(2016), 71-98.
- Çetkin, Muhammed. *Celâleddîn es-Suyûtî ve Arap Gramerindeki Yeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Çıkar, Mehmet Şirin. *Nahivciler ile Mantıkçılar Arasındaki Tartışmalar*, İsam yayınları, İstanbul 2009.
- Demirayak, Kenan. *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*. İstanbul: Cantaş Yayınları, 2016.

⁶⁰ Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/59.

⁶¹ Diğer örneklerden bazıları için ayrıca bk. Suyûtî, *el-Behcetü'l-Merdiyye*, 1/57, 1/106, 1/113, 1/244, 1/245.

⁶² İstişad edilen metinler ve Arap şiirinin hangisinin dilde delil olarak kabul edileceği ve şair tabakaları ile ilgili bilgiler, bu konuları ele alan eserlerde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Abdülkâdir b. Ömer, *el-Bağdâdî, Hizânetü'l-edeb ve lubbu lubâbi lisâni'l-Arap*, nşr. Abdüsselâm Muhammed Hârûn, (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1997), 1: 5-18; Hüseyin Tural, "Arap Dilinde Şiir ve Hadîse İstişad Meselesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9, (1990), 67-79; İsmail Durmuş, "İstişad", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 23: 396-397; Şehmus Ülker, "Şerhu İbn 'Akîde İstişad Yöntemi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/23 (Aralık 2019), 448-454.

⁶³ Suyûtî'nin *el-Behcetü'l-Merdiyye* isimli eserindeki istişad metodunun ayrıntısı için bk. Muhammed Mahmut Olçun, "Suyûtî'nin *el-Behcetü'l-Merdiyye* 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik Adlı Eserindeki İstişad Metodu", *Akademik Platform*, (2019).

- Durmuş, İsmail. "İstişhâd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23: 396-397. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- el-Bağdâdî, Abdülkâdir b. Ömer. *Hizânetü'l-edeb ve lubbu lubâbi lisâni'l-'Arap*. nşr. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. 13 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 4. Basım. 1997.
- Enbârî, Ebu'l-Berekât Kemâluddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Ubeydillâh. *el-İnsâf fi mesâ'ili'l-hilâf beyne'n-nahviyyîne'l-basriyyîn ve'l-kûfiyyîn*. nşr. Hasan Hamed. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Basım, 2016.
- Ergin, Mehmet Cevat. "Basra ve Kûfe Ekollerinin Kullandıkları Farklı Nahiv Terimleri". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/1 (2003), 39-65.
- Ferâhîdî, Halil b. Ahmed. *Kitâbu'l-'Ayn*. nşr. Abdulhamid Hendâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Ya'kûb. *Kamûsu'l-Muhît*. nşr. Muhammed Naîm Arkasûsî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 8. Basım, 2005.
- Habeşî, Abdullah Muhammed. *Câmi'u's-Şurûh ve'l-Havâşîl/Mu'cemun Şâmilun li Esmâi'l-Kütubi'l-Meşrûha fi't-Türâsi'l-İslâmî ve Beyânü Şürûhiha*. 3. Cilt. Ebu Dabî: el-Mecme's-Sekafî, 2004.
- Halebî, Ebu't-Tayyib Abdulvâhid b. Ali el-Luğavî. *Merâtibu'n-Nahviyyîn*. nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Kahire: Mektebetu Nahdati Mısır ve Matba'atihâ, ts.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed. *Lisânu'l-'Arab*. nşr. Abdullâh Ali el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullâh, Hâşim Muhammed eş-Şâzelî. 6 Cilt. Kahire: Dâru'l-Meârif, ts.
- İbnu'n-Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Muhammed b. İshâk en-Nedim. *el-Fihrist*. nşr. Yûsuf Alî Tevîl. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Basım, 2010.
- İbnu'l-İmâd, Ebu'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed el-Hanbelî. *Şezerâtu'z-zeheb fi ahbâri men zeheb*. nşr. Mahmud el-Arnaût-Abdu'l Kâdir el-Arnaût. 10 Cilt. Dimaşk/Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1993.
- Kaya, Mustafa. *er-Rummânî, Hayatı, Eserleri ve Arap Gramerindeki Yeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemu'l-muellifin terâcimu musannifi'l-kutubi'l-'Arabiyye*. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.
- Mahzûmî, Mehdî. *Medresetu'l-Kûfe ve menhecuhâ fi'd-dirâseti ve'n-nahv*. Mısır: Matba'atu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 2. Basım, 1958.
- Olçun, Muhammed Mahmut. "Suyûtî'nin el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik Adlı Eserindeki İstişhâd Metodu", *Akademik Platform*, (2019), 169-176.
- Olçun, Muhammed Mahmut. *Suyûtî'nin el-Behcetü'l-Merdiyye Adlı Eserinde İstişhâd Ettiği Ayetler*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Özkan, Halit. "Suyûtî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/188-198. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Razî, Ebû Bekir Muhammed b. Şemsiddin. *Muhtaru's-Sihah*. nşr. Eymen Abdurrezzak eş-Şevvâ. Dimaşk: Dâru'l-Feyhâ'/ Dâru'l-Menhel Nâşirûn, 2010.
- Sâid el-Efgânî. *Fî usûli'n-nahv*. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, 1987.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed. *el-Behcetü'l-Merdiyye 'ala Elfiyyeti İbn Mâlik*. 2 Cilt. Gaziantep: Mektebetü's-Sahâbe, ts.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed. *el-İktirâh fi usûlin-nahv*. nşr. Abdulhakîm Atiyye. b.y.: Dâru'l-Beyrûtî, 2. Basım, 2006.

- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed. *Buğyetü'l-vu'ât fî tabâkâti'l-luğaviyyîn ve'n-nühât*. nşr. Muhammed Abdurrahîm. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2005.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed. *Hüsnü'l-Muhâdara fî Târîhi Mısır ve'l-Kâhire*. nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 2 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1967.
- Şensoy, Sedat. "Şerh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/555-558. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Şevkî Dayf. *el-Medârisu'n-Nahviyye*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 7. Basım, ts.
- Tayyâr, Altıkulaç. "Kisâi, Ali b. Hamza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/69-70. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Tehânevî, Muhammed b. Ali. *Mevsûatu keşşâfi istilâhati'l-fünûn ve'l-'ulûm*. nşr. Ali Dahrûc. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetü Lübnân Nâşirûn, 1996.
- Tural, Hüseyin, "Arap Dilinde Şiir ve Hadisle İstişhâd Meselesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9, (1990), 67-79.
- Turan, Abdülbaki. "el-Elfiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/28-29. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Turan, Abdülbaki. "İbn Mâlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20/169-171. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Tüccar, Zülfikar. "Kıyas". (Arap Dili), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/539-540. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Ülker, Şehmus. "Şerhu İbn 'Akilde İstişhad Yöntemi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/23 (Aralık 2019), 441-459.
- Ülker, Şehmus. *İbn Akil ve Şerhu İbn Akil Adlı Eseri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Zirikî, Hayruddîn. *el-A'lâm*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlm lil-Melâyîn, 15. Basım. 2002.
- Zubeydî, Ebû Bekr Muhammed b. Hasan. *Tabakâtu'n-nahviyyîn ve'l-luğaviyyîn*. nşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 2. Basım. ts.